

Recepce básní Vladimíra Holana ve Švédsku

MILOSLAVA SLAVÍČKOVÁ

K tomu, aby se ve Švédsku dostalo pozornosti českému autorovi, většinou nestačí pouze vysoká kvalita jeho díla. Musí čelit silné konkurenci anglo-americké literatury, na niž se Švédsko téměř výlučně orientuje. Proto zde při úspěšném přijetí obvykle spolupůsobí ještě další faktory, jejichž souhra pak může mít ten nejžádanější výsledek, to jest, že přeložené dílo bude čteno, recenzováno a dokonce začleněno do literárního kontextu a – nejlépe – i do švédského literárního kánonu. Pro dosažení tohoto cíle je důležitý faktor politický (významné postavení naší země ve světovém dění) a osobnost toho, kdo dané dílo do nového kontextu uvádí. U Holana k této příznivé souhře okolností došlo. Do Švédska byl uveden po roce 1968, v době, kdy vzrostl zájem o Československo, provázený i zájmem o českou literaturu. Byl jedním z prvních autorů, kteří byli tehdy přeloženi. V roce 1969 vyšel překlad *Noci s Hamletem* (Holan 1969) a v roce následujícím výbor *Noc a jiné básně* (Holan 1970).¹

Holana však do Švédska uvedl ještě před vydáním těchto dvou překladů Artur Lundkvist, jedna z nejvýznamnějších švédských osobností. Referoval o něm v zásadním článku, publikovaném 24. února 1969 v prestižních novinách *Dagens Nyheter* (Lundkvist 1969a). Učinil tak v době, kdy byly z Holana do švédštiny přeloženy jen jednotlivé básně.² Zaštitil ho zde svou autoritou, čímž vzbudil zájem o jeho dílo a dokonce do značné míry předurčil jeho kladné přijetí. Lundkvist byl tehdy nejen přední švédský básník, ale také člen Akademie, to znamená jeden z oněch „Osmnácti“,

1] Obecně pojednali o novodobých překladech z češtiny do švédštiny Håkan Edgren (Edgren 1996), Helena Kosková (Kosková 1996) a Mats Larsson (Larsson 1996).

2] Holanovou první básní přeloženou do švédštiny byla Soška (En liten staty) ze sbírky *Na postupu*. Byla zařazena do výboru moderní české a slovenské poezie, uspořádané básníkem Erikem Blombergem (Blomberg 1961: 43–44). V roce 1966 pak byly publikovány další tři básně.

kteří rozhodovali o udělení Nobelovy ceny za literaturu. Nadto byl znám tím, že dovedl bezpečnou rukou vyhmátnout mimořádné talenty v cizích, zejména latinskoamerických i románských literaturách – ale také v literatuře české. Sestavil totiž výbor z básní Vítězslava Nezvala a básně – ve spolupráci s Dagmar Chvojkovou-Pallasovou – také přetlumočil (Nezval 1968). Práce nad překladem Nezvalových textů mohla přispět k tomu, že se Lundkvist začal o českou poezii zajímat. Holanovu *Noc s Hamletem* a básnickou sbírku *Bolest* (Douleur) četl ve francouzském překladu. Ve svém článku, v němž vycházel z Ripellinovy stati, podal podrobnou charakteristiku Holanova básnického vývoje. Mezititulkem Izolován po dobu patnácti let přitom upozornil na Holanovo odloučení od současného života. Z Lundkvista vycházeli další publicisté a téměř všichni přejali údaj o Holanově dobrovolné izolaci. Zájem o básníkovu tvorbu byl totiž stále provázen zájmem o jeho neobvyklý osud, který na obyvatele poklidného Švédska mimořádně zapůsobil.

Lundkvist označil Holana za nejproslulejšího současného českého básníka, což po něm již nikdo nezpochybnil. U *Noci s Hamletem* Lundkvist vyzvedl, že jazyk básně má charakter jazyka mluveného a přitom nic neztrácí na složitosti vidění, ale naopak je ohňostrojem fantazie, bizarností, paradoxů. Připouští zároveň, že je velmi těžké – zvláště při četbě v cizím jazyce – celkový význam dokonale pochopit. Také u sbírky *Bolest* si všímá prozaického charakteru verše, který připodobňuje k letným deníkovým záznamům kolážovitého charakteru. Poukazuje na pochmurný ráz Holanových veršů a prodlévá u témat švédské literatuře velmi blízkých – osamělosti, beznaděje, sebevraždy, smrti. Na základě této tematiky pak jiný recenzent, Lennart Sörensen, srovnal Holana s básníkem Hjalmarem Gullbergem a jeho básněmi, které psal „ve svých nejzoufalejších chvílích“ (Sörensen 1970).

Zajímavé je, jak Lundkvist Holana zapojil do švédského kontextu. Jeho hodnotnou tvorbu použil totiž jako argument na obranu poezie proti dosti rozšířené tezi, že je mrtvým žánrem a že současná doba ji již nepotřebuje. Zdůraznil potřebu poezie, zvláště v těžkých dobách, a připomněl Švédům období válečné izolace,

kdy značnou oblibu získaly básně Erika Lindegrena. Proto svůj článek nazval Možnosti poezie.

Lundkvistův text jistě přispěl k vydání *Noci s Hamletem*, která vyšla již v říjnu téhož roku. Lundkvist překlad vřele uvítal a vyslovil naději, že Holanova poezie může znamenat prolomení ledu i pro švédskou poezii (Lundkvist 1969b). Nespecifikuje přitom, v jakém smyslu, je ale zřejmé, že Holanovu náročnou poezii nahlíží jako protiváhu soudobým požadavkům po snadné poezii, která je přístupná všem a na čtenáře neklade žádné nároky. Tuto myšlenku pak přejímají další autoři, stejně jako citáty Holanových veršů, které Lundkvist nazývá „klíčovými formulacemi“. Jsou to mimo jiné tyto: „Víte, svoboda je vždycky rodná / s dobrovolnou chudobou...“; „Není poznání... Žijeme jen a jen v přeludech, / a přece jsme prochíváni úzkostí“; „Ať trvá noc, ve které vše je v nemilosti, / krom umění, které je zatraceno / zvědavostí pekel a lhostejností tohoto světa!“ Mezi citáty najdeme i verše, které pak uvádějí téměř všichni Holanovi vykladači: „Říkám ti, že umění je nářek, něco pro někoho, nic pro všechny, / neboť již tím, že doufáš, jsi v budoucnosti...“

Překvapivý je závěr Lundkvistovy pozitivní recenze. Na jedné straně totiž poučeně charakterizuje fragmentární výstavbu básně, která dovoluje rychlé proměny tématu i tónu, na straně druhé ji ale podrobuje kritice. Svoji stať totiž zakončuje slovy: „Tato báseň stojí za to, aby s ní člověk zápasil. [...] Je však těžké rozhodnout, zdali je *Noc s Hamletem* opravdu velkým dílem trvalé hodnoty. Je snad přece jen příliš libovolně vybudována, schází jí pevná struktura, je chvatně načrtnuta.“

Překlad *Noci s Hamletem* i doslov k překladu pořídila překladatelská dvojice Harry Järv a Dagmar Chvojková-Pallasová. I zde se ujala Holanových básní mimořádná autorita, Harry Järv, jehož účast byla zárukou pozornosti tisku.³ V doslovu překladatelé

3] Harry Järv (narozen 1921) byl vedoucím oddělení rukopisů Královské knihovny ve Stockholmu, velmi produktivní, vlivný publicista a esejista se širokým rozhledem a rovněž překladatel z různých jazyků či vydavatel kulturních časopisů (*Horisont, Radix a Fenix*), v nichž věnoval hodně prostoru kultuře a ideovým

zdůrazňují Holanovu originalitu a to, že klade otázky, které mají všeobecnou platnost. Stejně jako Lundkvist citují ty verše, které se dotýkají poezie a umění. Doslov zakončují veršem, který se pak stává téměř Holanovým emblémem: „Ale báseň je dar!“

Harry Järv a Dagmar Chvojková-Pallasová se také zasloužili o výbor z Holanovy tvorby *Sen a jiné básně* (Holan 1970), který obsahuje básně z deseti Holanových sbírek.⁴ K výboru je připojen doslov od Nils Åke Nilssona, profesora slovanských literatur Stockholmské univerzity, známého literárního vědce i publicisty, s expresivním názvem *Básník na Ďábelském ostrově*. Čertovka dostala v překladu zcela jiné konotace: *ďábel* je ve švédštině více méně tabuizované slovo, vyhražené temným a neovladatelným silám, ale také klení a nadávkám. Nilssonův sugestivní obraz básníka žijícího v naprosté osamělosti na hrozivém *Ďábelském ostrově* a tvořícího chmurnou a neproniknutelnou poezii pak dlouho v psaní o Holanovi přetrvával. Jedna z recenzí se například jmenovala *Noční hlídka srdce u Ďábelské říčky* (Björild 1970).

Nilssonův doslov je nepatrně pozměněným článkem se stejným titulem, který napsal po své návštěvě Holana v létě roku 1969 (Nilsson 1969). Vypráví v něm příběh o důvodu jeho izolace tak, jak jej pochopil za své návštěvy v Praze; příběh pak byl mnohokrát převyprávěn dalšími autory. Holan prý pronesl ve vinárně, kde byl v Seifertově společnosti, kritická slova o socialisticko-realisticých básnících. Byl za to postižen zákazem publikování a jeho jméno bylo zamlčováno. Dobrovolně se proto vzdálil společnosti, která ho nechtěla akceptovat. Nilsson v této izolaci vidí paralelu k osudu Borise Pasternaka, což prý Holan v rozhovoru sám zmínil.

Podle Nilssona sálalo po celý rozhovor z básnickových slov tičné, intenzivní teplo a opravdová zaujatost. Představil však Holana

proudům ve střední a východní Evropě a také české literatuře. Harry Järv a Dagmar Chvojková-Pallasová přeložili i *Žert* Milana Kundery a básně Jaroslava Seiferta.

4] Jedná se o sbírky *Kolury*, *Mozartiana*, *Sen*, *Bez názvu*, *Na postupu*, *Trialog*, *Příběhy*, *Bolest*, *Na sotnách* a o výbor *Noční hlídka srdce*.

jako pětadesátiletého starce trpícího srdeční chorobou, téměř bezzubého a celkově zanedbaného, s několikadenním porostem, nedbale oblečeného v manšestrové bundě navlečené na holé tělo. Tento nepřilíš lichotivý obraz jeho vzezření ho však kupodivu neponižuje, ale je podán jako přirozený důsledek jeho životní situace, osamělosti a uzavřenosti, která také charakterizuje jeho poezii.⁵ Nilsson se básníka mimo jiné ptal, zda doposud věří v osvobozující moc poezie. Holan prý okamžitě ožil a vysvětloval, že ideologové a politici jsou přesvědčeni, že člověka lze osvobodit jednorázově ideologií nebo sérií činů. Úkolem básníka je přesvědčit čtenáře o tom, že je nutno bez ustání usilovat o postupné osvobozování od všech druhů násilí, ohrožení či útlaku, snažit se proniknout do situace člověka naší doby a metaforicky ji vyjádřit. Holan prý přitom trval na užití nedokonavého slovesa „osvobozovat“, označujícího probíhající proces, který nikdy nekončí.

Nilsson označil Holana za jednoho z největších básníků naší doby. Informoval i o tom, že byl Svazem československých spisovatelů navržen na Nobelovu cenu. Také tato informace byla dále přejímána. Holana do švédského kontextu zapojil tím, že upozornil na jeho spřízněnost s Gunnarem Ekelöfem: ani jeden prý nenabízí čtenáři aforistické závěry a vybroušenou formu, která byla obvyklá v dřívější poezii. Jejich básně spíše zaznamenávají proces myšlení, vyslovují pochybnosti, znovu a znovu se pokoušejí zodpovědět otázky, na něž snad ani není odpověď. Nilsson se zde odvolává na postřeh nejmenovaných českých kritiků, kteří četli Ekelöfa v překladu.⁶

S Ekelöfem Holana však srovnal již v roce 1966 Josef B. Michl a Birger Norman v krátké charakteristice, která provázela překlad tří Holanových básní (Smrt, Oči, Hluboko dole): oba autoři jsou prý hluboce zakotveni v kulturní tradici své země a přitom vnášejí do poezie pozoruhodné tematické a formální inovace (Mi-

5] Nilsson se v tomto smyslu ještě po letech vrátil k Holanově osobnosti v článku nazvaném *Uzavřenost a osamělost* (Nilsson 1980).

6] V doslovu Josefa Vohryzka k výboru z poezie Gunnara Ekelöfa (v českém překladu psáno Ekeloef) se na Holana neodkazuje (Ekeloef 1966).

chl – Norman 1966).⁷ Michl a Norman uspořádali později obsáhlý výbor české a slovenské poezie *Správné jméno věcí*, který vyšel stejného roku jako *Sen a jiné básně* (Michl – Norman 1970). Výbor obsahoval i čtrnáct Holanových básní.

Recenzi na oba uvedené výbory i na *Noc s Hamletem* napsal kritik nad jiné povolaný, literární vědec Kurt Aspelin.⁸ Také on navštívil Holana, a to již v roce 1965. Z rozhovoru si vybral Holanův výrok „Báseň znamená překonávání překážek“. Stejně jako Lundkvist upozorňuje čtenáře na složitost hodnotné básnické tvorby, která vyžaduje hluboké zamyšlení. Dále rovněž uvádí, že Holan hovořil o své snaze propojit filozofickou myšlenku s lyrickým výrazem, aby dosáhl hutné a výrazné formy. Také on poukázal na příbuznost s Ekelöfem, a to zejména v rozsáhlých básních, na příbuznost Holanovy *Noci s Hamletem* a Ekelöfovy *Mölnské elegie* (1960). Příbuznost vidí v tom, že se v obou dílech střídá epika s dramatičností i lyrikou, struktura obou básní je sevřená, a přesto do jisté míry „otevřená“, tematicky i formálně. Oba užívají vůdčí motivy podobně jako v hudbě. Holanův jazyk je však daleko sevřenější než jazyk Ekelöfův. Aspelin zakončuje článek otázkou: „Zajímalo by mě, zdali se v roce 1964 publikovala ještě někde jinde ve světě stejně těžká poezie, jako je Holanova.“

Zajímavá je rozsáhlá recenze Leifa Åslunda Ale báseň je dar! (Åslund 1971). Otevřeně v ní vysvětluje, jaký význam má pro švédskou debatu o poezii Holanův často citovaný verš: „Říkám ti, že umění je nárek, něco pro někoho, nic pro všechny.“ Holanova náročná poezie se totiž stala argumentem proti tažení některých levicově orientovaných literátů proti takzvanému aristokratickému modernismu, který prý je určen pouze úzkému kruhu intelektuálů a nesplňuje tedy požadavek rovnosti. Åslund vychází z citovaných Holanových veršů a trpělivě osvětluje jejich smysl: umělec-

7) Norman Birger (1914–1995), švédský spisovatel patřící do okruhu básníků spjatých s dělnickým hnutím. V době vydání antologie byl předsedou Švédsko-československé společnosti.

8) Kurt Aspelin (1929–1977), docent na univerzitě v Göteborgu, autor výborů ze statí Romana Jakobsona, ruských formalistů a českých strukturalistů (Mukařovského, Doležela, Chvatíka) i marxistické literární kritiky.

ké dílo není určeno širokým vrstvám, nemůže oslovit všechny; každé dílo má jiné čtenáře, a to je nutné akceptovat. Důkazem, že i náročná báseň přitahuje zástupy čtenářstva, je pro Åslunda fakt, že se exkluzivní *Noc s Hamletem* po dlouhá léta četla ve Viole před plným sálem. Informace o čtení ve Viole se sice objevila již dříve v několika článcích, ale teprve Åslund vysvětlil, co Švédý tolik zaujalo: „Pro Švéda je to téměř nepochopitelné, u nás, na literární periferii, je něco podobného nemyslitelné. V Československu si zřejmě spisovatelé mohou dovolit být obtížní, zdá se, že jim toto právo široká čtenářská obec přiznává“ (Åslund 1971: 106).

Ve stejném duchu psal i Bengt Homqvist, významný literární kritik, spolupracovník *Dagens Nyheter*. V článku o Holanových básních Poezie jako živá síla zdůraznil spojení politické uvědomělosti a pevného přesvědčení, že poezie musí být „těžká“, pokud si klade nárok na to, aby adekvátně vyjádřila skutečnost. Švédským levicovým intelektuálům pak ušetřil lekci poukazem na to, že mnoho českých básníků jsou socialisté, a dokonce komunisté, ale nic je nepřímělo ke zjednodušování, které by se protiivilo jejich uměleckému svědomí (Holmqvist 1971).

Švédské recenzenty udivovala „překvapivě silná surrealistická tradice“, která dala vzniknout bohaté a mnohotvárné básnické tvorbě (Holmqvist 1971; Lundgren 1970). Ve Švédsku tato tradice téměř chybí, a tudíž ji vnímali trochu jako kuriozitu. Zřejmě proto Lennart Sörensen použil jako název své recenze zkrácenou verzi závěrečného verše z Holanovy básně Mýlíme se: „Piliny dodává cirkusu rakvářský závod.“

Po celé desetiletí se pak o Holanovi nepsalo. Jeho jméno se opět objevilo v souvislosti s udělením Nobelovy ceny za literaturu Jaroslavu Seifertovi, kdy bylo zapotřebí Seiferta nějak umístit do české literární tradice.⁹

9] Udělení Nobelovy ceny Seifertovi vzbudilo zájem i o další informace o české poezii, takže byl například přeložen Chvatíkův článek o poetismu, který byl doprovázen několika básněmi z poetistického období, mezi nimi i Holanovými. Překladatel Håkan Edgren, znalý češtiny, přeložil čtyři krátké básně z Holanovy sbírky *Blouznivý vějíř*: Březen, Léto, Zář, Zima (Holan 1987).

Vysoké ohodnocení Holana Arturem Lundkvistem a dalšími však vrhlo stín na přijetí Seiferta. Někteří publicisté totiž vyslovili politování, že cenu ve své době nedostal Holan. Například Harry Järv, Holanův i Seifertův překladatel, dokonce prohlásil, že cenu vlastně měl dostat Holan. Ve svém úvodu k výboru ze Seifertovy poezie *Mozart v Praze a jiné básně* se pak vyjádřil již umírněněji: „V moderní době existovali dva významní čeští básníci: Vladimír Holan a Jaroslav Seifert. Holan byl pádňější, originálnější a také obtížnější a méně melodický než Seifert. Ale zemřel již před několika lety, a tak se stal Seifert v této jazykové oblasti samozřejmou volbou“ (Seifert 1984).

Holan je vysoce oceňován i v současnosti. Nedávno v článku o literatuře nových zemí Evropského společenství stojí: „O Seifertovi nic špatného, ale přece jen měl jeho přítel Holan větší integritu a byl virtuóznějším básníkem“ (Karlsson 2004). A recenzent *Svenska Dagbladet*, Mats Gellerfelt, začíná svůj nekrolog nad hercem Marlonem Brandem Holanovým veršem „Básníka nemůže omluvit nic, ani jeho smrt“ a nazývá přitom Holana největším českým básníkem (Gellerfelt 2004).

Čerstvé zmínky o Holanovi ukazují, jak pevně zakotvil ve švédském kulturním povědomí. Jsou na to i starší doklady. Výmluvný je například ohlas, který Holan vzbudil u spisovatelky Birgitty Trotzigové, jedné z oněch významných „Osmnácti“ akademiků. Jmenovala ho mezi těmi spisovateli a mysliteli, kteří byli jejími „opěrnými body“ a pomohli jí orientovat se ve světě, neztratit v něj víru (Trotzig 1977: 104).

Významný švédský básník Göran Sonnevi zahrnul do své básně o žhavých problémech současnosti (mimo jiné rozpadu sovětského bloku) vzpomínku na Holana a citát z jeho básně. V několika verších shrnul to, co na něm Švédy nejvíce zaujalo: jeho nezvyklý osud a požadavek nesnadnosti básnické tvorby. Cituji svůj překlad: „Před více než rokem jsem v Praze / hledal byt Vladimíra Holana u Ďábelské říčky, na ostrově, kde / se izoloval od světa moci. Nenašel jsem ho. Napsal: / Lehká jsou jen hovna“ (Sonnevi 1991: 98).

K Holanovi se v roce 1999 vrátil Steve Sem-Sandberg (1958), spisovatel a známý kulturní publicista, spolupracovník *Svenska*

Dagbladet. Napsal o něm článek do literárního časopisu (Sem-Sandberg 1999a), dlouhý podčárník do novin *Svenska Dagbladet* (Sem-Sandberg 1999b) a rozhlasovou relaci s příznačným názvem Básník, který přestal vycházet ven. Postaral se také o přeložení čtyř dalších autorových básní, které pak doprovázely jeho časopisecký článek a byly opakovaně čteny v rozhlase. Tyto krátké básně ze sbírky *Mozartiana* (cyklus *Mozartiana II*, básně III, XI, XXII, XXIII *Mozart na Kampě*) přeložila Karin Mossdalová (Holan 1999).

Kromě toho věnoval Sem-Sandberg Holanovi první kapitulu své knihy o Praze *Prag (No exit)* (Sem-Sandberg 2002). Kniha je souborem esejů, tedy útvarů ve švédské literatuře dosti vzácných, kritikou proto byla přijata s velkým zájmem. Kapitola o Holanovi Noc s Hamletem (a jiní hosté) je kaleidoskopem informací o básnickově životě a tvorbě, o Kampě a také o jiných velkých osobnostech, z nichž Sem-Sandberga zaujal zvláště Komenský. Švédský čtenář, který se s Holanovou osobností a tvorbou dosud neseťkal, si z této knihy může odnést základní informace, a ten, kdo se s ním seznámil již dříve, se dozví o jeho osudu v posledních letech života i o tom, jak byla tehdy v Československu přijímána jeho tvorba. Sem-Sandberg, který žil několik let v Praze, se v knize několikrát odvolává na své rozhovory s Vladimírem Justlem, zejména v pasáži o *Noci s Hamletem*. Zajímavé je, že na rozdíl od dřívějších vykladačů Holanova díla, kteří zdůrazňovali jeho obtížnost, se snaží Holanovy básně čtenářům přiblížit a vyzývají je k pozornému a pozvolnému čtení: „Když čteme každou jeho básně zvlášť, vnímáme sloku za slokou, větu za větou, zjistíme, že jeho básně jsou překvapivě jednoduché: konkrétní pozorování je tu vyjádřeno nekomplikovanými oznamovacími větami.“

Sem-Sandberg také referuje o čtení *Noci s Hamletem* ve *Viole* a poznamenává, že bylo jedním z podnětů obrodného procesu. Tato informace zaujala kritiku, pro niž to byl exotický, ba přímo neuvěřitelný fakt. V recenzích na Sem-Sandbergovu knihu se pak psalo, že u Čechů jde poezie s politikou ruku v ruce (Bergqvist 2002).

Na stoleté výročí Holanova narození vzpomněl časopis *Aurora* přetištěním básní *Lidský hlas* a *Odkaz z výboru Sen a jiné básně*

(Holan 2004). Učinil tak jedním dechem se vzpomínkou na jiného jubilanta, Harryho Martinssona, švédského nositele Nobelovy ceny, a s připomínkou, že Češi také Holana na Nobelovu cenu navrhovali. Na nakladatele dosud čeká nedávno dokončený rozsáhlý výbor nově přeložených Holanových básní. Výbor sestavil a básně přeložil Petrus Trottestam.

Závěrem lze konstatovat, že Holan se ve Švédsku setkal nejen s pozitivním přijetím, ale i se značnou odezvou a porozuměním. Byl soustavně zapojován do švédského literárního kontextu, a to zejména jako opora v boji proti nivelizaci básnické tvorby. Lze snad i tvrdit, že se stal součástí švédského literárního kánonu.

Literatura

ÅSLUND, Leif

1971 Men dikten är en gåva!, *Vår lösen*, č. 2, s. 102–107

ASPELIN, Kurt

1970 Dikter ur Hamlets natt, *Aftonbladet*, 5. 6.

1971 En poetisk landvinning, *Aftonbladet*, 21. 6.

BERGMAN, Petter

1969 Klagan och sång och dikt och musik, in *Bonniers litterära magasin* (Stockholm: Bonnier), s. 797–801

BERGQVIST, Erik

2002 En initierad främlings blick för Prag, *Svenska Dagbladet*, 26. 3.

BJÖRILD, Sten

1970 Hjärtats nattväcktare vid Djävulsån, *Göteborgs-Posten*, 22. 5.

BLOMBERG, Erik (ed.)

1961 *Modern tjeckoslovakisk lyrik*, přel. E. Blomberg (Stockholm: FIB:s lyrikklubb)

EDGREN, Håkan

1996 Obraz české kultury a politiky ve Švédsku 1968–1995”, in *O české a švédské literatuře*, red. M. Slavíčková (Stockholm: Nadace Charty 77), s. 20–23

EKELOEF, Gunnar

1966 *Opus incertum*. Přel. J. Hiršal a J. Vohryzek (Praha: Odeon)

GELLERFELT, Mats
2004 Den stora konsten är ingen godhetskolportör, *Svenska Dagbladet*, 18. 7.

HOLAN, Vladimír
1969 *Natt med Hamlet*, přel. D. Chvojková-Pallasová a H. Järv (Staffanstorps: Cavefors)
1970 *Drömmen och andra dikte*, edd. a přel. D. Chvojková-Pallasová a H. Järv (Staffanstorps: Cavefors)
1987 Mars. Sommar. September. Vinter, přel. H. Edgren, *Kaktus*, č. 5, s. 23
1999 Mozartiana II, přel. K. Mossdalová, *Allt om böcker*, č. 2, s. 25
2004 Människorösten. Testamentet, in *Aurora*. Romantiska förbundets tidskrift, s. 34–35

HOLMQVIST, Bengt
1971 Poesin som levande kraft, *Dagens Nyheter*, 18. 1.

KARLSSON, Jan
2004 Återupptäckta nationalister, *Blekinge Läns Tidning*, 28. 10.

KOSKOVÁ, Helena
1996 Česká literatura ve Švédsku, in: *Světová literárněvědná bohemistika* 1. Historie a současný stav (Praha: ÚČL AV ČR), s. 251–258

LARSSON, Mats
1996 Česko-švédská kulturní výměna prostřednictvím překladů, in *O české a švédské literatuře*, red. M. Slavíčková (Stockholm: Nadace Charty 77), s. 37–45

LUNDGREN, Erik
1970 Röster från Europas tak, *GHT*, 12. 12.

LUNDKVIST, Artur
1969a Möjligheter för poesi, *Dagens Nyheter*, 24. 2.
1969b Natt med Hamlet, *Dagens Nyheter*, 20. 10.

MICHL, Josef V. – NORMAN, Birger
1966 Röster från Europas tak, přel. J. B. Michl a B. Norman, in *Bonniers litterära magasin*, s. 343–352
1970 *Tingens rätta namn*. Samtida tjeckoslovakisk poesi, přel. J. B. Michl a B. Norman (Stockholm: FIB:s lyrikklubb)

NEZVAL, Vítězslav
1968 *Mellan regnets fingrar*, přel. A. Lundkvist a D. Chvojková-Pallasová (Stockholm: FIB:s lyrikklubb)

NILSSON, Nils Åke
1969 Diktaren vid Djävulsån, *Expressen*, 8. 7.
1980 Slutenhet och ensamhet, *Dagens Nyheter*, 7. 5.

SEIFERT, Jaroslav

1984 *Mozart i Prag och andra dikter*, red. H. Järv, přel. G. Michanek, H. Friedlová, D. Chvojková-Pallasová a H. Järv (Stockholm: Askelin & Hägglund)

SEM-SANDBERG, Steve

1999a Steve Sem-Sandberg om Vladimír Holan, *Allt om böcker*, č. 2, s. 20–24

1999b En tvinnare av tidens och rummets röster, *Svenska Dagbladet*, 22. 9.

2002 *Prag (No exit)* (Stockholm: Bonnier)

SONNEVI, Göran

1991 Now's the time, 1. 1. 91–26. 2. 91, in *Trädet* (Stockholm: Bonnier), s. 87–104

SÖRENSEN, Lennart

1970 Cirkusen får sitt sågspån från likkistfabrikerna, *KvällsPosten* (Malmö), 8. 5.

TROTZIG, Birgitta

1977 Hållpunkter – hösten 1975, in *Jaget och världen* (Stockholm: Författarförl), s. 103–117

PhDr. Miloslava Slavičková, Lunds Universitet